

Advocatuur

DD 2016/18

Raadsman bij politieverhoor

In Europa was men er al wat eerder uit: het recht op bijstand van een raadsman bij het politieverhoor is een minimumvereiste voor een eerlijk proces. Op 22 oktober 2013 kwam de Europese Unie met richtlijn 2013/48/EU waarin dit recht werd gewaarborgd. Hoewel de Hoge Raad de wetgever aanvankelijk tot het einde van de implementatietermijn (27 november 2016) gaf om deze verhoorbijstand te organiseren, ging hij in zijn arrest van 22 december 2015 (ECLI:NL:HR:2015:3608, NJ 2016/52) eerder overstap: per 1 maart jl. hebben verdachten ook op basis van de nationale jurisprudentie recht op een raadsman bij het verhoor. Over de rol die raadsman tijdens het verhoor zou moeten hebben is de Europese richtlijn weinig concreet: de raadsman dient 'daadwerkelijk te kunnen deelnemen' ('participate effectively') aan het verhoor. In het *Conceptbesluit inrichting en orde politieverhoor* is echter bepaald dat de raadsman enkel aan het begin en aan het einde vragen mag stellen en opmerkingen mag maken. Tussendoor mag de advocaat alleen iets zeggen als verdachte de vraag niet begrijpt of als er ongeoorloofde druk wordt uitgeoefend. Verder mag worden verzocht om onderbreking voor vertrouwelijk overleg, doch onduidelijk is of dit ook moet worden toegestaan. Advocaten kunnen bovendien uit de verhoorkamer worden verwijderd indien de regels worden overtreden. De Nederlandse Orde van Advocaten (NOvA) is van mening dat de raadsman een actievere rol dient aan te nemen gedurende het verhoor. Een daadwerkelijk kunnen deelnemen houdt volgens de NOvA in dat de raadsman ook tijdens het verhoor vragen kan stellen en dient in te grijpen indien hij daartoe gegronde redenen aanwezig acht. De NOvA heeft daarom een eigen *Leidraad politiever-*

hoor gepubliceerd, waarin een en ander is uiteengezet.

De Nederlandse Vereniging van Strafrechtadvocaten (NVSA) en de Nederlandse Vereniging van Jonge Strafrechtadvocaten (NVJSA) vinden eveneens dat het huidige besluit niet voldoet aan de minimumeisen die het Europese recht stelt. Naast hun bezwaar dat het besluit daadwerkelijke deelname niet mogelijk maakt, vrezen zij bovendien dat de vergoeding voor de verhoorbijstand zo laag is dat veel gespecialiseerde advocaten deze rechtsbijstand niet kunnen verlenen. Voor verhoorbijstand wordt namelijk een eenmalige vergoeding per zaak vastgesteld van ongeveer € 150 (resp. € 300 in de zwaarste categorie zaken). Deze vergoeding wordt uitgekeerd onafhankelijk van het aantal verhoren en de duur daarvan. Nu verhoren vaak meer dan één keer per zaak plaatsvinden, en politieverhoren in de regel lang duren, achten de NVSA en de NVJSA rechtsbijstandsverlening tegen deze lage vergoeding bedrijfseconomisch onverantwoord. Op 18 februari 2016 kondigden de beide verenigingen daarom een kort geding aan tegen de Staat.

Bezuinigingen op rechtsbijstand

Nadat de Eerste Kamer in januari 2015 een motie aannam waarin de aangekondigde bezuinigingen op de gefinancierde rechtsbijstand werden geschrapt en de regering werd opgeroepen alternatieve financieringsmogelijkheden te zoeken, stelde toenmalig Staatssecretaris Teeven een onderzoeksc commissie in. Deze commissie deed, onder leiding van Aleid Wolfsen, onderzoek naar de oorzaken van de kostenstijgingen in het stelsel van de gesubsidieerde rechtsbijstand en vernieuwing van dat stelsel. Ook de NOvA liet een commissie (geleid door professor Tom Barkhuysen) het stelsel van gefinancierde rechtsbijstand onderzoeken. Beide commissies presenteerden in november 2015 hun rapporten.

In het rapport van de Commissie Barkhuysen wordt geconcludeerd dat geen sprake is van een 'ongebreidelde' kostenstijging in het stelsel van gefinancierde rechtsbijstand. Vanaf 2011 zijn de reële uitgaven juist gedaald door onder meer een reële daling van vergoedingen. Verder blijkt dat het beroep op gefinancierde rechtsbijstand – en daarmee dus ook de kosten daarvan – sterk wordt bepaald door rechtsontwikkelingen buiten het stelsel en door ontwikkelingen in het overheidsbeleid: de advocatuur heeft daar dus geen invloed op. Voor het overige doen beide commissies in hun rapporten een aantal specifieke aanbevelingen. Op hoofdlijnen is er een aantal overeenkomsten. Zo vindt men dat het forfaitaire vergoedingsstelsel periodiek zou moeten worden herijkt, zodat de vergoedingen recht blijven doen aan de gemiddelde tijdsbesteding per zaak. Verder zijn de commissies het erover eens dat verregaande specialisatie wenselijk is. Nu Barkhuysen signaleert dat deelname aan het stelsel zakelijk steeds minder rendabel wordt en het aantal advocaten dat deelneemt aan het stelsel daardoor terugloopt, lijkt de belangrijkste aanbeveling dan ook uit zijn rapport te komen: het budget voor de gefinancierde rechtsbijstand dient mee te ademen met rechtsontwikkelingen buiten het stelsel en ontwikkelingen in overheidsbeleid, jurisprudentie, wet- en regelgeving en maatschappelijke ontwikkelingen. Wordt vervolgd.

Tuchtrecht(spraak)

Op het gebied van het tuchtrecht is vermeldenswaard dat de NOvA is overgegaan tot publicatie van een lijst met advocaten die door de tuchtrechter onherroepelijk zijn geschrapt of onvoorwaardelijk zijn geschorst. De lijst is raadpleegbaar via de website van de NOvA (www.advocatenorde.nl) en vermeldt op 29 februari 2016 twee beslissingen. De gegevens die op de lijst worden weergegeven omvatten de naam van de advocaat en het kantoor, de plaats en het arrondissement waar de advocaat kan-

toor houdt, de maatregel die is opgelegd, de datum van de oorspronkelijke beslissing waarmee de maatregel is opgelegd en de datum waarop de beslissing in gaat. De verplichting tot het publiceren van deze lijst vloeit voort uit artikel 8b Advocatenwet.

In de rechtspraak van de tuchtrechters van de afgelopen maanden valt met name het aantal beslissingen over onderlinge omgang tussen advocaten op. De financiën bij overname van een zaak blijken daarbij – niet geheel verrassend – een vruchtbare bodem voor geschillen. In zijn beslissing van 15 november 2015 (ECLI:NL:TAHVD:2015:323) werd het Hof van Discipline gevraagd zich uit te laten over een klacht die inhield dat niet tijdig en niet op een correcte wijze was overgegaan tot verrekening van een overgenomen toevoeging. Het Hof achtte beide klachten gegrond. De eerste, omdat vaststond dat verweerder gedurende anderhalf jaar – ondanks in ieder geval vier schriftelijke verzoeken – niet had gereageerd op het verzoek om tot verrekening van de toevoegingsvergoeding over te gaan. Dit wordt in strijd geacht met de welwillende houding die advocaten onderling ten opzichte van elkaar dienen aan te nemen, waaraan het Hof toevoegt dat een later gemaakt excuus het tuchtrechtelijk verwijtbaar handelen niet wegneemt. Ook de tweede klacht wordt gegrond bevonden: door pas een kleine twee jaar na ontvangst van de urenstaat de inhoud van die urenstaat ter discussie te stellen, is opnieuw gehandeld in strijd met de welwillende houding die advocaten onderling ten opzichte van elkaar dienen aan te nemen. Het Hof volstaat met een waarschuwing.

De verdeling van toevoegingsgelden staat ook centraal in een beslissing van de Amsterdamse Raad van Discipline van 25 januari 2016 (ECLI:NL:TADRAMS:2016:20). De discussie spitste zich toe op de wijze van verrekening bij overname van een bewerkelijke zaak na precies 24 forfaitaire uren. De (klagende) advocaat die de zaak had overgedragen meende dat zijn vergoeding diende te worden vastgesteld naar rato

van de totaal aan de zaak bestede uren en de daarvoor in totaal betaalde vergoeding. De (beklaagde) advocaat die de zaak overnam stelde daarentegen dat zijn voorganger enkel aansprak had op de forfaitaire vergoeding, terwijl hemzelf de vergoeding voor nadien gewerkte bewerkelijke uren toekwam. De Raad beslecht deze discussie niet. Hij stelt dat het niet tot zijn taak behoort om te oordelen over de wijze waarop een toevoegingsvergoeding dient te worden verdeeld. Aan hem komt slechts een rol toe indien uit het dossier blijkt dat een evident onredelijk standpunt is ingenomen ten aanzien van de wijze van afrekening, althans een voorstel niet deugdelijk met stukken is onderbouwd. Daarvan is hier geen sprake, omdat het standpunt van de beklagde dat hij conform het bepaalde onder 3 van de *Leidraad verdeling vergoeding bij opvolging in toevoegingszaken* heeft gehandeld, niet kennelijk onredelijk is. Dat dit standpunt niet (geheel) wordt gedeeld door klager en de deken maakt dit niet anders, nu de *Leidraad* op dit punt multi-interpretabel is. De klacht wordt ongegrond geacht.

In een ander geval dat aan de Raad van Discipline te Amsterdam werd voorgelegd (3 november 2015, ECLI:NL:TADRAMS:2015:261) verliep de overname van de zaak zelf niet geheel vlekkeloos. De advocaat die de zaak wilde overnemen (beklaagde) deed zonder overleg met zijn voorganger (klager) en zonder die voorganger daarvan in kennis te stellen, één dag voor een zitting een aanhoudingsverzoek bij de rechtbank. De Raad acht niet aannemelijk dat beklagde er na een enkele poging tot telefonisch contact van uit mocht gaan dat tijdig overleg met klager niet mogelijk zou zijn. De tijdsdruk kon volgens de Raad evenmin rechtvaardigen dat beklagde niet direct een afschrift van zijn verzoek om aanhouding aan klager had gezonden. Bovendien had beklagde zijn aanhoudingsverzoek moeten intrekken nadat hem bekend werd dat klager de behandeling van de zaak alsnog zou voortzetten. Door dat niet te doen handelde beklagde niet zoals een behoorlijk advocaat

betaamt. De stelling van beklagde, dat hij de cliënt opnieuw had gebeld en deze hem opnieuw had verzekerd dat hij beklagde als advocaat wilde, kon niet tot een andere conclusie leiden, omdat het beklagde niet vrijstond om wederom – zonder vooroverleg met klager – contact met die cliënt op te nemen. De Raad legt een berisping op omdat beklagde ter zitting heeft verklaard de relevante jurisprudentie van het Hof van Discipline te kennen, maar een volgende keer toch weer op dezelfde wijze te zullen handelen.

In het Haagse zijn overnameperikelen in toevoegingsaangelegenheden evenmin onbekend. In zijn uitspraak van 16 november 2015 (ECLI:NL:TADRSGR:2015:319) oordeelde de Raad van Discipline te Den Haag dat een advocaat (beklaagde) die niet overgaat tot tijdige verstrekking van het dossier aan zijn opvolger, niet handelt zoals een behoorlijk advocaat betaamt. Datzelfde geldt indien hij de toevoeging vervolgens ter declaratie aanbiedt bij de Raad voor Rechtsbijstand, terwijl hij niet de laatst behandelende (en dus daartoe aangewezen) advocaat was. Wordt ook nog verzuimd voortvarend te handelen bij het muteren van de last tot toevoeging, en wordt bij de vergoedingsaanvraag geen rekening gehouden met de werkzaamheden van de opvolgend advocaat, dan kwalificeert het handelen als in strijd met de tussen advocaten geldende onderlinge welwillendheid en wordt het vertrouwen in de advocatuur geschaad. Dat rechtvaardigt volgens de Raad een waarschuwing. De klacht tegen de overnemende advocaat – die inhield dat hij onnodig grievende taal had gebezigd, waar hij schreef dat door zijn voorganger valsheid in geschrift was gepleegd – werd door de Raad bij beslissing van gelijke datum (ECLI:NL:TADRSGR:2015:320) ongegrond verklaard, want:

“Hoewel de door verweerder in de klachtprocedure jegens klager gebezigde bewoordingen wellicht beter achterwege hadden kunnen blijven, acht de raad de bewoordingen

in de gegeven omstandigheden niet zodanig grievend dat zij tuchtrechtelijk verwijtbaar zijn.”

Tuchtrechtelijk verwijtbaar is wel het niet adequaat informeren van een waarnemer dat de zaak inhoudelijk zal worden behandeld, met als voorzienbaar gevolg dat een inhoudelijke behandeling geen doorgang kan vinden, ondanks het feit dat een op voorhand gedaan aanhoudingsverzoek voor de inhoudelijke behandeling al was afgewezen. Het Hof van Discipline besliste op 8 januari 2016 (ECLI:NL:TAHVD:2016:14) dat het niet tijdig en behoorlijk duidelijk maken aan een waarnemend advocaat dat een eerder gedaan aanhoudingsverzoek reeds was afgewezen, waardoor de strafzaak inhoudelijk moest worden behandeld, niet door de beugel kan. Dat geldt volgens het Hof temeer als de waargenomen advocaat verzuimt om op indringende wijze met zijn cliënt – van wie hij wist of moest weten dat hij geen genoegen zou nemen met bijstand van een hem niet bekende advocaat – te bespreken dat een nieuw aanhoudingsverzoek niet gerechtvaardigd was en dat een vervangend raadsman de inhoudelijke behandeling voor zijn rekening zou moeten nemen. Volgens het Hof kwam uit het handelen van de beklaagde het beeld naar voren dat hij welbewust het erop heeft laten aankomen dat door of namens de cliënt ter terechtzitting een aanhoudingsverzoek zou worden gedaan, dat door de rechter niet zou kunnen worden afgewezen. Het Hof acht een berisping daarom aangewezen. Bij getuigenverhoren mag de raadsman evenmin lichtvaardig verstek laten gaan, zo leert een beslissing van de Bossche Raad van Discipline van 31 augustus 2015 (ECLI:NL:TADRSHE:2015:182). De cliënt verweet zijn advocaat dat hij (i) hem niet op de hoogte had gesteld van de datum waarop een drietal getuigenverhoren plaatsvond; (ii) voorafgaand aan die verhoren niet met hem had besproken welke vragen schriftelijk aan de getuigen konden worden voorgelegd; en (iii) een tweetal getuigenverhoren

niet (c.q. slechts gedeeltelijk) persoonlijk had bijgewoond, maar enkel schriftelijke vragenlijsten aan de raadsheer-commissaris had overhandigd (waarna de raadsheer-commissaris de vragen aan de getuigen had gesteld). De Raad acht alle drie de klachten gegrond, omdat onvoldoende zorgvuldigheid is betracht door de aanpak van de zaak niet dan wel onvoldoende met de cliënt te bespreken. Ten aanzien van het derde klachtonderdeel overweegt de Raad voorts dat onvoldoende zorgvuldigheid is betracht door de getuigenverhoren voortijdig te verlaten en geen gebruik te maken van de mogelijkheid om aanhouding van de getuigenverhoren te verzoeken, terwijl de raadsman wist dan wel behoorde te weten dat de getuigenverhoren voor zijn cliënt van groot belang waren. Volgt oplegging van een waarschuwing.

De laatste uitspraak die wij vermelden is eveneens afkomstig van de Raad van Discipline te Den Bosch (7 september 2015, ECLI:NL:TADRSHE:2015:193) en met name relevant voor het spanningsveld tussen de tuchtrechtelijke informatieplicht enerzijds en het recht om te zwijgen in een strafzaak anderzijds. In de voorliggende casus was sprake van een verdenking aan het adres van de advocaat ter zake van beïnvloeding van een getuige. Het Openbaar Ministerie (OM) had in dit verband tevens een tuchtklacht tegen die advocaat ingediend. De advocaat voerde aan dat het OM hem via de tuchtrechter probeerde te dwingen tot het afleggen van een verklaring, waarmee zijn zwijgrecht in de strafzaak conflicteerde. Volgens de advocaat was ontoelaatbaar dat hij in dit geval aan zijn informatieplicht in de tuchtrechtelijke procedure werd gehouden, omdat die informatie zonder enige belemmering in de strafzaak zou kunnen worden gebruikt als bewijsmiddel tegen hem, maar ook tegen zijn cliënt. Als gevolg daarvan stelde de advocaat dat hij zich niet naar behoren kon verweren in de tuchtrechtelijke procedure. De Raad overweegt dat twee belangen tegen elkaar moeten worden afgewogen, namelijk enerzijds

het belang dat het handelen van de advocaat tuchtrechtelijk kan worden getoetst, en anderzijds het belang om naar behoren verweer te voeren tegen een ingediende klacht. Gelet op de op de advocaat jegens zijn cliënt rustende geheimhoudingsplicht en het feit dat de advocaat mogelijk niet alleen de belangen van zijn cliënt, maar ook zijn eigen belangen zou schaden indien hij zou verklaren over de aan de klacht ten grondslag gelegde feiten, is de Raad van oordeel dat van de advocaat in redelijkheid niet kan worden verlangd dat hij in de onderhavige tuchtrechtelijke procedure verklaart over de hem verweten gedragingen. Nu de Raad de feiten niet volledig kan vaststellen en niet kan beoordelen of sprake is geweest van tuchtrechtelijk verwijtbaar handelen, wordt de klacht ongegrond verklaard. Daarbij overweegt de Raad wel dat, indien het strafrechtelijk onderzoek tegen verweerder zou leiden tot een strafrechtelijke veroordeling, sprake zal zijn van een nieuw feit op grond waarvan opnieuw een klacht kan worden voorgelegd.

Rechtspraak (overig)

Op het gebied van het instellen van rechtsmiddelen door advocaten wees de Hoge Raad recent twee belangrijke arresten. In het eerste arrest (10 november 2015, ECLI:NL:HR:2015:3253, *NJ* 2015/473) was cassatieberoep ingesteld door een gevolmachtigde griffiemedewerker. De advocaat had de daartoe vereiste schriftelijke volmacht per e-mail naar de griffiemedewerker gestuurd. De Hoge Raad maakt duidelijk dat dat niet is toegestaan: een volmacht tot het instellen van een rechtsmiddel moet schriftelijk worden gedaan, en kan niet per e-mail worden verzonden. Omdat de advocaat in dit geval had gehandeld op instructie van de griffiemedewerker (die tegen de advocaat had gezegd dat hij de volmacht per e-mail kon toesturen) ging de Hoge Raad aan het verzuim voorbij en achtte hij de verdachte ontvankelijk in zijn cassatieberoep. In afwachting van de inwerkingtreding van

de Wet digitale processtukken Strafvordering (34 090) doen advocaten er evenwel verstandig aan geen risico's te nemen en de e-mail voor het toezenden van volmachten en processtukken te mijden, ondanks het feit dat een aantal rechtbanken en hoven e-mailadressen heeft opengesteld voor het toezenden van (bijvoorbeeld) schriftelijke volmachten en appelschriften.

In het tweede arrest (26 januari 2016, ECLI:NL:HR:2016:102, *NJ* 2016/102) staat niet zozeer de wijze van toezending, als wel de ondertekening van de schriftelijke volmacht centraal. In de lagere rechtspraak werd wel geoordeeld dat een schriftelijke volmacht van een advocaat aan een griffiemedewerker tot het aanwenden van een rechtsmiddel door die advocaat zelf (en dus niet door bijvoorbeeld zijn secretaresse) moest worden ondertekend. De Hoge Raad is het daarmee eens, maar bepaalt dat een verzuim in dit verband voor gedekt kan worden gehouden ingeval de verdachte of een gemachtigde raadsman ter terechtzitting verschijnt en daar verklaart dat aan de verlening van de niet door de advocaat zelf ondertekende volmacht de wens van de verdachte ten grondslag lag om op rechtsgeldige wijze beroep te doen instellen. Dit arrest past in een reeks arresten van de Hoge Raad waarin een duidelijke trend tot 'deformalisering' valt te ontwaren.

Een opmerkelijke uitspraak uit de feitenrechtspraak dan nog. Het Hof Arnhem-Leeuwarden veroordeelde op 10 februari 2016 (ECLI:NL:GHARL:2016:1009) een man die verhoorbijstand verleende tijdens een verdachtenverhoor, zonder advocaat te zijn. Volgens het Hof had de man weliswaar niet uitdrukkelijk tegenover de verbalisant verklaard dat hij advocaat was, maar wist hij wel dat bij de verbalisant die indruk was ontstaan. Op vragen van de verbalisant had hij bovendien niet geprobeerd om de bij hem ontstane indruk te ontkrachten, maar juist de indruk gevoed dat hij advocaat was. Die indruk heeft hij ook bewust in stand willen laten. De man wordt daarom veroordeeld tot een geldboete van € 500 voor

het opzettelijk verrichten van een daad behorend tot een ambt dat hij niet bekleedt (artikel 196 Sr).

Beslag op geheimhouderstukken

In een eerdere aflevering is aandacht besteed aan het versneld afdoen van beklagzaken, waarin een geheimhouder zich verzet tegen de inbeslagname van geheimhouderstukken. Deze wetgeving beoogt eerder duidelijkheid te verkrijgen over de vraag of het OM kennis kan nemen van de inhoud van stukken waarvan de geheimhouder zich op het standpunt stelt dat deze onder zijn verschoningsrecht vallen. De Hoge Raad moet thans binnen 90 dagen na het instellen van cassatie een beslissing geven. Teneinde dit mogelijk te maken moet binnen 14 dagen na betekening van de aanzegging een cassatieschriftuur worden ingediend (zie artikel 552d lid 3 Sv). Deze wetgeving is ingegaan op 1 maart 2015, maar in overgangsrecht is niet voorzien. Inmiddels heeft de Hoge Raad geoordeeld dat de nieuwe wetgeving van toepassing is in zaken waarin de aanzegging op of na 1 maart 2015 aan de klager is betekend. Omdat de griffies van de rechtbanken en de Hoge Raad niet direct op deze nieuwe wetgeving waren ingespeeld, zijn in 2015 nog aanzeggingen verzonden waarin voor indiening van de cassatieschriftuur een (ruimere) termijn van 30 dagen wordt vermeld. Aan de in die aanzeggingen genoemde termijn kan de geadresseerde volgens de Hoge Raad het gerechtvaardigde vertrouwen ontlenen dat de schriftuur ook nog na 14 (want binnen 30) dagen kan worden ingediend, zodat een eventuele termijnoverschrijding in dit geval verschoonbaar wordt geacht (HR 15 september 2015, ECLI:NL:HR:2015:2636, NJ 2016/7). Overigens geldt de termijn van 14 dagen volgens de Hoge Raad niet voor het OM (HR 22 december 2015, ECLI:NL:HR:2015:3714).

Op 13 oktober 2015 (ECLI:NL:HR:2015:3076, NJ 2016/8) heeft de Hoge Raad beslist dat ook de (beslagen) cliënt van de geheimhou-

der belang kan hebben bij een beroep op het verschoningsrecht. Indien in de beklagzaak van de geheimhouder onherroepelijk is beslist dat inbeslagneming inderdaad in strijd is met het verschoningsrecht, is het klaagschrift van de cliënt in zoverre gegrond en is kennisneming van stukken niet toegestaan. Als het beroep van de verschoningsgerechtigde op het verschoningsrecht ongegrond is verklaard, zal de (beslagen) cliënt in zijn beklag niet-ontvankelijk moeten worden verklaard. Iets soortgelijks geldt volgens de Hoge Raad bij afgeleid verschoningsgerechtigden (HR 22 december 2015, ECLI:NL:HR:2015:3714).

In de nieuwe wetgeving zoals deze per 1 maart 2015 luidt is overigens voorzien in een procedure waarin de Rechter-Commissaris (RC) stukken onder zich houdt en beoordeelt in hoeverre die stukken onder het verschoningsrecht vallen. Tegen het oordeel van de RC dat de stukken niet onder het verschoningsrecht vallen kan bij de raadkamer worden geklaagd. Uit de wet blijkt niet geheel duidelijk of de raadkamer vervolgens ook zelf kennis dient te nemen van de inhoud van die stukken. Een aantal rechtbanken heeft zich op het standpunt gesteld dat de rechtbank uit kan gaan van het standpunt van de RC. Een aantal Advocaten-Generaal bij de Hoge Raad acht dat standpunt echter niet juist. De Hoge Raad zal zich hierover binnenkort uitlaten in het onderzoek 'Rykiel'.

Tappen van geheimhouders

Een andere kwestie die samenhangt met het verschoningsrecht en de geheimhoudingsplicht van een advocaat, en eerder ook al in deze rubriek werd besproken, betreft het kort geding tegen de Staat dat in 2015 door het Amsterdamse Advocatenkantoor Prakken d'Oliveira en de NVSA is aangespannen met betrekking tot het tappen van advocaten door de AIVD en de MIVD. In het vonnis van 1 juli 2015 had de Haagse Voorzieningenrechter de Staat bevolen het afluisteren te staken indien niet binnen zes

maanden een onafhankelijk orgaan toezicht op dat afluisteren zou houden. Daarnaast was het de Staat verboden om informatie, die afkomstig was van afgeluisterde gesprekken waaraan een advocaat deelnam, met het OM te delen. Tegen dit vonnis werd door de Staat hoger beroep ingesteld. Bij arrest van 27 oktober 2015 heeft het Hof Den Haag het vonnis echter in stand gehouden (ECLI:NL:GHDHA:2015:2881). Het argument van de Staat dat de termijn van zes maanden te kort zou zijn maakte weinig indruk op het hof. De uitspraak van de voorzieningenrechter lag immers in de lijn der verwachtingen, zodat de Staat daarop voorbereid had moeten zijn. In zijn uitspraak onderstreept het hof nog eens dat het feit dat de inhoud van vertrouwelijke gesprekken met zijn advocaat bij het OM bekend zou kunnen worden, in strijd is met het recht van de verdachte op een eerlijk proces.

Overige actualiteiten

Advocaten en voormalig advocaten gebruiken tegenwoordig niet alleen de rechtszaal als toneel, zij voeren ook stukjes op in heuse theaters. Eerder heeft voormalig advocaat Bram Moszkowicz een aantal theatercolleges gegeven en dit jaar zal Wim Anker hetzelfde doen. Anderen, zoals Gerard Spong, Peter Plasman, Jan Hein Kuijpers en Inez Weski pakken het weer anders aan: zij zijn in het hele land bij toerbeurt te zien in het toneelstuk 'Advocaat van de Duivel', waarin hoofdrollen zijn weggelegd voor Victor Löw en Waldemar Torenstra. Net zoals de bekende verfilming met Al Pacino en Keanu Reeves vindt het toneelstuk zijn basis in het boek *The Devil's Advocate*, waarin een jonge ambitieuze advocaat zich gaandeweg begint te realiseren dat hij zijn ziel heeft verkocht en het middelpunt is geworden van een spel op leven en dood. Na de betreffende voorstellingen wordt onder leiding van regisseur Ursul de Geer gediscussieerd met het publiek, de acteurs en de desbetreffende advocaat.

Het afgelopen half jaar stond ten slotte enigszins in het teken van afscheid. Op 18 december 2015 nam de strafrechtadvocatuur afscheid van (inmiddels: Advocaat-Generaal bij de Hoge Raad) Taru Spronken, met een speciaal voor haar georganiseerd symposium in Maastricht. Na afloop van het symposium ontving Taru haar *liber amicorum Advocaat(-generaal)*, dat onder redactie van Thom Dieben, Petra van Kampen en Han Jahae bij Kluwer verscheen. Op 15 februari 2016 nam de NVSA voortzaks afscheid van haar voorzitter, Bart Nooitgedagt, die gedurende vijf jaar in haar bestuur functioneerde. De strafrechtadvocatuur is beiden grote dank verschuldigd.

R.J. Baumgardt, T. Felix & T.J. Kelder